

Artikeln har tidigare varit publicerad i Fårskötsel nr 1 2018

Väg dina lamm!

En av egenskaperna som kännetecknar en seriös fårägare är att bara sälja sådant som marknaden vill ha. Det innebär bland annat att man bara säljer slaktlamm som uppfyller de krav som marknaden ställer. Grunden till det är att väga sina lamm. Här visar vi vilka alternativ en mindre fårägare har.

Vi har åter passerat en höst med långa slaktköer. Fårägare utan höstslaktkontrakt har fått vänta i månader på att kunna sälja sina lamm. Även de producenter som har kontrakt med slakteriet har fått uppleva stora förseningar i leveranserna. Orsaken till detta är flera och det finns många olika lösningar på problemet. Men det mest konkreta vi kan göra för att minska problemen är att få bort de underviktiga lammen ur höstslakten.

*Alldeles för många lamm som slaktas håller för låga vikter. Om vi skulle få bort dessa underviktiga lamm ur slakten skulle alla fårägare tjäna på det. Börja att väga dina lamm!
Foto: Einar de Wit*

Underviktiga lamm

Enligt de uppgifter som finns är över 20% av de lamm som kommer in till slakterierna under höstmånaderna underviktiga, läs under 16 kg i slaktvikt. Skrämmande många ligger betydligt lägre än så. Detta är slaktkroppar som grossister och konsumenter inte vill ha och som ger en usel betalning till bonden. Men lika allvarligt är att dessa icke slaktmogna lamm ockuperar slaktplats för de lamm som faktiskt är slaktfärdiga men som står i slaktkö och som riskerar att försämrans under väntetiden.

Hela fårägarkollektivet skulle tjäna på att dessa icke slaktfärdiga lamm försvann ur höstslakten. De borde istället säljas vidare till en vinterlammsuppfödare där de får växa färdigt. Det skulle bli en win-win situation för alla!

- De små lammen förvandlas till bra slaktlamm under det första och andra kvartalet när det är brist på svenska lamm.
- Fler jordbrukare skulle kunna hitta en ny produktionsform som vinterlammsuppfödare. Det skulle exempelvis kunna vara ett bra komplement för en växtodlingsgård med tomma hus och ett behov av vall i växtföljden.
- Fler slaktfärdiga lamm skulle komma till höstslakt i rätt tid, viktigt inte minst för pälsraserna.
- Den allmänna kvalitetsnivån på svenskt lammkött skulle höjas, något som skulle bädda för höjda avräkningspriser för alla fårägare.
- Sedan finns också en moralisk aspekt. Vi fårägare förvaltar liv. Att skicka ett underviktigt lamm till slakt är ett slöseri med levande resurser.

Orsaker och lösningar

Vad är då orsaken till att så många underviktiga lamm slaktas på hösten? Svaret heter nog i huvudsak okunskap. Det finns många mindre besättningar där "produktion" inte är huvudanledningen till fårhållningen. Men icke desto mindre ska dessa slaktlamm ut på samma marknad som alla andra lamm och det påverkar alla kollegor.

Lösningen är att alla fårägare skaffar sig kunskaper och väger sina lamm innan man levererar dem till slakteriet. Minnesregeln är mycket enkel:

Ett lamm måste väga minst 40 kg för att skickas till slakteriet. Väger det mindre ska det vidareuppfödats tills det har uppnått rätt vikt!

Om alla fårägare skulle följa denna enkla regel skulle höstslakt-situationen förbättras på ett radikalt sätt. Om det sedan ska fungera fullt ut måste det också skapas konkreta strukturer för förmedling av vinterlammsämnen så att fårägarna kan bli av med sina lamm på hösten om man saknar möjlighet att vidareuppföda dem själv. Det finns idag många intresserade uppfödare av vinterlamm men det behöver skapas bättre rutiner för kontakt och förmedling för att detta ska bli en naturlig verksamhet för alla svenska fårägare. Här finns ett arbete att göra!

Observera också att 40 kg är en miniminivå. De flesta professionella lammproducenter vill ligga mellan 45 och 55 kg i levandevikt. Då hamnar man på slaktvikter på drygt 20 kg vilket är

det önskvärda intervallet. Vissa raser kan man släppa upp till 60 kg utan att de blir för tunga eller för feta. Här handlar det om yrkesskicklighet och djurkänsla för att veta hur de egna djuren ger maximal utdelning.

Det finns också vissa fårraser, bland annat vissa allmogeraser, som är så småväxta att de aldrig når upp till marknadens krav. Där är den krassa sanningen att om man väljer en sådan ras så är den vettigaste lösningen att man legoslaktar sina lamm och säljer lammköttet på egen hand. Då blir dessa små lamm inte till en belastning för kollegorna.

Väg dina lamm!

Det finns på marknaden många avancerade vågsystem för att väga lamm. Men i denna artikel ska vi titta på de enkla och billiga lösningarna som passar en mindre fårägare utan större ekonomiska resurser. Det viktigaste av allt är att man börjar att tänka "vikt", det finns sedan många kreativa sätt att lösa det på rent praktiskt.

1. Det absolut enklaste är att man helt enkelt tar lammet i famnen och ställer sig på en **badrumsvåg**. Man behöver då äga en viss styrka och förmodligen en assistent som läser av siffran men man får en uppfattning om vad ett lamm väger. När man sedan vill väga lite fler lamm behöver man något form av hjälpmedel.

2. En enkel **fjädevåg** kostar från 200 kr och uppåt. Numera finns också digitala vågar som fungerar bra. De kostar från 500 kr och uppåt. Sedan gäller det att hänga upp lammet på lämpligt sätt. En vågbåge är en enkel lösning på det. Man kan lyfta upp lammet manuellt i bågen men det kräver en viss styrka och teknik. Mest rationellt är att hänga upp våg plus båge i någon slags talja. Sedan kan en medhjälpare lyfta lammet med ett rep. Är man två fungerar det systemet väldigt bra. Man kan även tänka sig andra lösningar, se bilden på en hemmakonstruerad "hängmatta".

Vill man utveckla sig lite kan man hänga upp vågen i en **elvinsch** och göra arbetet lite lättare.

En enkel våg med en vågbåge är ett billigt sätt att väga sina lamm. Bild från Siltbergs smides hemsida.

Camilla Strandman väger lamm med en hemmagjord sele. Den gör att lammet hänger väldigt stadigt. Albert Matsson hjälper till att lyfta. Vågen är upphängd i en frontlastare. I ett senare skede ersattes traktor och medhjälpare med en liten elvinch. Foto: Camilla Strandman

3. **Vågbur.** Det blir betydligt enklare om lammet kan stå i någon slags bur när det vägs, istället för att hissas upp i luften. Här kan man med lite kreativitet hitta på mycket roligt!

Det finns många gamla vågar ute i uthus och logar. En **balansvåg** fanns ofta i lanthandlar och i kvarnar förr i tiden. Det är en stabil våg som man kan placera något slags bur på, även om det blir lite omständligt att hantera lösa vikter.

En gammaldags balansvåg står nog i många lador runt om i landet. Just denna är byggd av Lindells vågfabrik i Jönköping runt förra sekelskiftet. Kan med lite kreativitet byggas om till lammvåg. Foto: www.auctionet.com

Det är inte svårt att bygga en egen lammvåg. Här visar vi en bild på en fantastiskt välgjord hemmabyggt våg där vågburen är upphängd i en svängarm som sedan är fästad i en elektronisk vågcell. Själva vågcellen kostade 500 kr, resten är byggd med "det som fanns hemma"! Kreativt och funktionellt.

På Marie Gullidens gård har man byggt sig en egen lammvåg av en billig elektronisk vågcell och diverse saker som fanns på gården. Proffsigt och snyggt. Foto: Marie Gulliden.

Det står fortfarande många gamla **grisvågar** i nedlagda svinhus runt om i landet. Kommer man över en sådan är alla problem ur världen! Fråga grannen, kolla på Blocket eller olika säljsidor på facebook. Eller sätt in en annons under "Köpes"! En grisvåg är för låg för de största tackorna man lammen går finnemang.

En gammal grisvåg fungerar utmärkt till lamm. Det finns fortfarande många sådana i nedlagda svinhus runt om i landet. Leta! Foto: Einar de Wit

Idag finns olika sorters **elektroniska plattformsvågar**, bland annat sådana som veterinärer använder för att väga smådjur på. En sådan kostar från 2 000 kr och uppåt. Kompletterat med en hemmasnickrad bur kan det bli en både modern och praktisk lammvåg.

En veterinär plattformsvåg kostar från 2 000 kr och uppåt, just denna kostar drygt 4 000 kr. Gör en smidig bur till och du har en lammvåg! Exempelbild från hemsidan www.vagar.com

Avancerade vågar

Fabriksbyggda vågar finns från drygt 11 000 kr + moms. Uppåt finns sedan ingen gräns. De enklaste har vågklocka och de mer avancerade har olika typer av elektroniska displayer där de enklaste bara visar vikt och de mer avancerade kan hjälpa fårägaren med diverse statistik. De kan också kopplas ihop med automatiska sorterare så att man i extremfallet, i kombination med elektroniska öronmärken, kan få en i princip helt självvägande anläggning. Men då pratar vi sexsiffriga belopp...

En ny intressant typ av vågar som kommit de senaste åren är så kallade klämvågar. Istället för att djuret står löst i en vågbur fixeras det varsamt genom två rörliga väggar, på samma sätt som när en fårägare håller fast ett lamm genom att klämma ihop knäna. Detta har många fördelar. Djuren står still istället för att hoppa fram och tillbaka och man kan också använda utrustningen när man exempelvis avmaskar eller tar blodprov.

Väg dina lamm!

Men det är egentligen ganska oviktigt vilken typ av våg du använder. Det viktiga är att alla väger sina lamm innan de säljs så att rätt djur kommer till rätt plats.

Lycka till med lammvägningen!

Einar de Wit

